



Invasive planter i klitnaturen

Udarbejdet af Bent Aaby

Baggrund

I dag er der en udbredt handel overalt på jorden, og vi har kontakt med selv de fjerneste lande. Globaliseringen bevirker, at mange planter og dyr fra fjerne kontinenter optræder i den danske natur, hvor de på ingen måde er tilpasset. Det kaldes 'bioinvasion'. Introduktion af arter sker især i forbindelse med landbrug, skovbrug, gartneri, fiskeri, samfærdsel og hobbyvirksomhed. Introduktion af fremmede arter har været kendt i århundreder, og vi ved at vikingerne og senere munkene har bidraget med nye planter og dyr.

De 'nye' arter kommer ind i veletablerede danske naturtyper fra fjerne områder med en helt anden udviklingshistorie end vores. Ofte har de ingen naturlige fjender og er fri for sygdomme. Nogle af dem kan få stor succes på bekostning af de hjemmehørende arter, og kan derved ødelægge de oprindelige økosystemer. Andre ligner de danske arter så meget, at de kan krydse med dem. Det kan betyde, at begge arter kan blive så konkurrencesvage, at de forsvinder. Bioinvasion kan altså føre til, at den biologiske variation bliver indskrænket. De mest 'aggressive' blandt de nye arter kalder man for invasive arter.

En opgørelse fra 2009 viser, at 2068 plantearter er indført til Danmark enten bevidst eller ubevidst (indslæbt), og af dem er 34 arter betegnet som invasive (Skov- og Naturstyrelsen 2009). Det vil sige, at det kun er en lille del af de 'nye' arter, der forvolder skade på dansk natur.

Invasive arter

For at en art kan betegnes som invasiv, skal den for det første ikke høre naturligt hjemme i det biogeografiske område den kommer til. For det andet skal arten kunne danne vildtlevende, selvreproducerende bestande i Danmark. For det tredje skal arten ved sin optræden skade den eksisterende natur.

De fleste introducerede arter stammer fra områder med klimatiske forhold, der minder om de danske. Erfaringen viser, at mange invasive arter i en lang periode først har optrådt i mindre bestande og tilsyneladende været et underordnet og tilpasset element, inden de pludselig ændrer karakter og bliver 'aggressive' og skadelige for vores natur.

Invasive plantearter er altså indført til landet ved menneskers hjælp, selvom det i nogle tilfælde kan være svært at skelne mellem spontant indvandrede arter og arter, der er indført/indslæbt (Baagøe og Weidema 2001). De fortrænger andre hjemmehørende plantearter og deres tilknyttede dyreliv. Dermed forrykkes den økologiske balance i naturen til stor skade for dansk natur, som bliver mere ensformig og artsfattig. Nogle invasive arter ændrer også jordbunden, så de naturligt forekommende arter ikke igen kan vokse på stedet.

Den økologiske omkostning ved at lade invasive arter brede sig er tab af biodiversitet og mangel på velfungerende økosystemer og naturtyper. Derfor er det vigtigt at forebygge deres spredning og at udrydde dem i den udstrækning, det er muligt.

Der bliver gjort meget for at forhindre problemet med invasive arter. Danmark har tilsluttet sig biodiversitetskonventionen (også kaldet Rio-konventionen) og har dermed forpligtiget sig til at begrænse invasive arter ved at bekæmpe dem og sørge for, at der ikke sker unødigt spredning.

Store dele af klit- og hede arealet nord og øst for Henne Strand (Lyngbos Hede og Hennegårds Klitter) er omfattet af EU's Natura 2000 direktiver og er en del af habitatområde H 72. Af statens analyser fremgår det, at invasive arter særligt er et problem i den grå- og grønne klittype, hvor der på tilsammen ca. 15 ha er fundet en bekymrende stor udbredelse af invasive plantearter, som dækker mellem 10% og 50% af arealet (Naturstyrelsen 2014).

Udbredelsen af invasive arter i sommerhusområdet er ikke kortlagt, men forekomst af navnlig bjerg-fyr og rynket rose er et stort og stigende problem.

Her har vi de største problemer i Henne-området:

Rynket rose

Rynket rose stammer oprindelig fra Kamtjatka halvøen i det nordsøstlige Asien. Den vokser her navnlig i næringsfattige kystområder med strenge vintre (Bruun 2005, Weidema m.fl. 2007). Planten blev indført til Europa i 1796 som prydblade, og blev fundet som forvildet i den danske natur første gang i 1875 (Weidema 2006). Men det var først omkring 75 år senere, at man i 1950'erne blev opmærksom på, at den pludselig bredte sig uhæmmet i vores kystnatur.

Rynket rose er en meget populær plante med duft, store blomster og velsmagende hyben. Trods advarsler og øget fokus på invasive planter kan den stadig købes i planteskoler og blomstermarkeder.

Dens primære udbredelse i Danmark er de kystnære sommerhusområder, hvor den er almindelig plantet. Den kombinerer skønhed, nytteevne og en stor grad af robusthed i sin vækst. Den kan overleve på selv meget vindudsatte steder, tåler tørke, høj saltpåvirkning fra havet, og klarer også at blive dækket af sand (Weidema 2006). Rynket rose spreder sig ved hjælp af frø. Navnlig fugle er glade for hyben og frøene er spiredygtige efter passage gennem fuglenes tarmsystem. Frø og hyben kan flyde på vandet, og derved kan planten spredes over store afstande. Den vegetative spredning er også meget effektiv. Det gør planten ved jordstængler, der kan vokse omkring 0,5 m pr. år (Jørgensen 2008).

Mekanisk bekæmpelse foregår ved hjælp af maskiner eller værktøj, f.eks. gravemaskine, fræser og græsslåmaskine (unge skud). Det har vist sig meget vanskeligt og dyrt at fjerne planten mekanisk ved at grave den væk. Forsøg har demonstreret, at blot en rodstængel på 5 cm længde er nok til at planten kan sætte nye og levedygtige skud (Jensen 2009). Områder med rynket rose skal slås flere gange årligt i flere år for at få bugt med de sidste rester af planten. Det kræver ihærdighed og vilje fra grundejerens side!

Kemisk bekæmpelse er den nemmeste måde at fjerne planten på. Have- og sommerhusejere kan sprøjte på egen grund og dermed undgå, at planten spreder sig til offentlige arealer og ud i den omgivende klitnatur. Sprøjtning skal ske med stor forsigtighed og så fokuseret, at giften kun rammer rynket rose og ikke anden vegetation.

Græsning er også en mulighed. Heste, køer, får og geder er alle effektive til at bekæmpe rynket rose. Denne bekæmpelsesmetode kan selvsagt ikke bruges i sommerhusområder, men gerne i klitnaturen.

Glansbladet hæg

Planten stammer fra den nordøstlige del af Nordamerika. Omkring år 1800 er den indført til Danmark som prydt træ. I skovbruget har man senere brugt den almindeligt som randbevoksning og i plantninger sammen med blandt andet eg for at beskytte sidstnævnte mod bid fra vildt. Glansbladet hæg har giftige blade og bark, mens frugterne er spiselige. Stenfrugterne spredes med fugle og kan derfor komme vidt omkring. Skadevirkningen er først og fremmest, at den skaber skygge, hvor den gror. Og hurtigt bliver et træ til en gruppe af træer, der dræber den oprindelige vegetation.

Træet er nøjsomt og trives på sandet jordbund. Det klarer også tørke og stærk vind. Glansbladet hæg plantes derfor særligt i hegn og skove i Vestdanmark. Træet forvildes let og optræder ofte på heder, i klitvegetation, på overdrev, i lysåbne fyrreplantager og i løvskove.

Glansbladet hæg kan mest effektivt udryddes ved fældning, og somme tider også med efterfølgende fræsning og opgravning eller optrækning af rødder. Da arten opbygger en frøpulje i jorden, skal bekæmpelsen ske over en årrække for at være effektiv. Der er med andre ord behov for opmærksomhed fra grundejerens side, så unge frøplanter bliver fjernet inden de sætter blomst og frugt.

Ved Henne Strand er glansbladet hæg plantet mange steder i sommerhusområdet, og den har også bredt sig til klitarealerne, hvor den mest optræder som enkeltstående buske eller små grupper af træer.

Bjerg-fyr

Bjerg-fyr stammer fra Centraleuropas bjergegne og blev indført til Danmark i slutningen af 1700-tallet. Træet er meget nøjsomt og vokser mest på sandet bund. Det tåler udtørring og stærk vind. Bjerg-fyr er plantet mange steder i Vestjylland og særligt på statslige arealer. Oprindeligt blev den meget brugt til dæmpning af sandflugten. Bjerg-fyr ses ofte med buskform eller som et flerstammet træ, hvis stammer ved jorden er mere eller mindre krogede. Træet bliver sjældent mere end 10 m højt. Dens brede vækstform bevirker, at den hurtigt skaber store skyggede områder, hvor den naturlige hede- og klitvegetation ikke kan gro. Derfor er dens tilstedeværelse et stort og voksende problem både i sommerhusområderne (hvor den ofte er plantet!) og i den omgivende klit- og hede vegetation.

Den bekæmpes bedst ved fældning. Dens frø spirer ret let, så det er meget vigtigt at fjerne selv små planter ved optrækning eller ved nedskæring, for de større planters vedkommende.

Referencer

Baagøe, J. og Weidema, I. 2001. Biologisk invasion i Danmark – en oversigt. I: Naturrådet. Invasive arter og GMO'er. Nye trusler mod naturen. Temarapport nr. 1, 2001, side 26-37.

Bruun, H.H. 2005. Biological Flora of British Isles, *Rosa rugosa* Thunb. Ex. Murray. *Journal of Ecology*, 93, side 441-470.

Fredshavn, J., Ejrnæs, R. og Nygaard, B. 2011. Kortlægning af terrestriske naturtyper. Teknisk anvisning nr. N03 version 1.04. Fagdatacenter for Biodiversitet og Terrestriske Naturdata, Århus Universitet, Danmarks Miljøundersøgelser. <http://bios.au.dk/fileadmin/Resources/DMU/Myndighedsbetjening/FDCbio/TeknAnvisn/TAN03-104.pdf>

Jensen, A.H. 2009. Effektiv bekæmpelse af en invasiv planteart: Regeneration af Rynket Rose (*Rosa rugosa* Thunb. Ex. Murray) fra jordstængler. Bachelorprojekt. Københavns Universitet.

Jørgensen, R.H. 2008. Rynket Rose (*Rosa rugosa*) i et klitlandskab – etableringsmønster, udbredelse og negative konsekvenser af en invasiv, fremmed art. Specialrapport. Københavns Universitet.

Skov- og Naturstyrelsen 2009.

<http://naturstyrelsen.dk/search/?query=Rynket%20rose>

Naturstyrelsen 2014. Natura 2000 basisanalyse 2016-2021. Revideret udgave. Blåbjerg Egekrat, Lyngbos Hede og Hennegårds Klitter. Side 1-27.

Weidema, I. 2006. NOBANIS – Invasive Alien Species Fact Sheet – *Rosa rugosa*. Online Database of the north European and Baltic Network on Invasive Alien Species.

Weidema, I., Ravn, H.P., Vestergaard, P., Johnsen, I. og Svart, H.E. 2007. Rynket rose (*Rosa rugosa*) i Danmark. Rapport. Københavns Universitet og Skov- og Naturstyrelsen.

Liste over invasive plantearter, der er relevant for Henne-området

Listen er baseret på lokalt kendskab og listen over plantearter, der officielt betragtes som invasive arter (Fredshavn m.fl. 2011).

			Klitnatur	Sommerhusområde
URTER	Canadisk bakkestjerne	<i>Conyza canadensis</i>		X
	Japan-pileurt	<i>Fallopia japonica</i>		X
	Canadisk gyldenris	<i>Solidago canadensis</i>		X
	Sildig gyldenris	<i>Solidago gigantea</i>		X
MOSSER	Stjerne-bredribbe	<i>Campylopus introflexus</i>	X	
TRÆER-LØV	Alm. Bærmispel	<i>Amalanchier lamarckii</i>		X
	Glansbladet hæg	<i>Prunus cerotina</i>	X	X
	Rynket rose	<i>Rosa rugosa</i>	X	X
	Hvid snebær	<i>Symphoricarpus albus</i>		X
TRÆER-NÅL	Alm. Ædelgran	<i>Abies alba</i>	X	X
	Hvid-gran	<i>Picea glauca</i>	X	
	Sitka-gran	<i>Picea sitchensis</i>	X	X
	Klit-fyr	<i>Pinus contorta</i>	X	
	Bjerg-fyr	<i>Pinus mugo</i>	X	X
	Østrisk Fyr	<i>Pinus nigra</i>		X

Planter på listen over invasive planter i Henne området

Canadisk bakkestjerne



<http://svana.dk/natur/national-naturbeskyttelse/invasive-arter/hvad-kan-jeg-selv-goere/bekaempelse/bekaempelse-canadisk-bakkestjerne/>

Japansk pileurt



<http://svana.dk/natur/national-naturbeskyttelse/invasive-arter/hvad-kan-jeg-selv-goere/bekaempelse/bekaempelse-kaempe-pileurt/>

Canadisk-gyldenris



<http://svana.dk/natur/national-naturbeskyttelse/invasive-arter/hvad-kan-jeg-selv-goere/bekaempelse/bekaempelse-gyldenris/>

Glansbladet hæg



<http://svana.dk/natur/national-naturbeskyttelse/invasive-arter/hvad-kan-jeg-selv-goere/bekaempelse/bekaempelse-glansbladet-haeg/>

Rynket rose



<http://svana.dk/natur/national-naturbeskyttelse/invasive-arter/hvad-kan-jeg-selv-goere/bekaempelse/bekaempelse-af-rynket-rose-uden-brug-af-pesticider/>

Stjerne-bredribbe



Alm. Bærmispel



Hvid snebær



Alm. Ædelgran



Hvid-gran



Sitka-gran



Klit-fyr



Bjerg-fyr



Østrisk fyr

